

הידיעות על מותו של הקיבוץ היו מוקדמות

הלחם שצריך בשביל לחיות והפירח שצריך כדי שיהיה בשביל מה לחיות מלווים אותנו מתחילת הדרך. עיצוב ה"פירח הקיבוצי" הוא תהליך מאתגר. בכנס לציון 50 שנה ליד טבנקין ניסינו לבחון את מה שהיה ולחשוב על מה שיהיה

אלון גן

ויצירתי ולכן עלינו לא רק להמשיג את החלוציות של אתמול אלא לחשוב על החלוציות של מחר. הקיבוץ יכול וצריך להיות, למרות כל משבריה וגליה של המציאות, חלוץ ופורץ דרך: לקהילה אחרת, לתרבות יהודית אחרת, לחינוך אחר, למקום שיוצק טעם, תוכן ומשמעות לחיי היחיד ולחיי היחד. הכנס ביד טבנקין הפגיש את האיש שכתב "על יחפנים שמתהלכים לאורכה ולרוחבה של הארץ... ובווערת אש בראשם..." (יהושע סובול, "השיר על הארץ") עם האישה שכתבה על האפשרות להפוך את כאבי ההווה למנעמי העתיד: "כאילו הצרות כבר מתגבשות ליופי, כאילו מעפר פורחת שושנה" (רחל שפירא, "היי שקטה") אנחנו, ביד טבנקין, מבקשים להתחקות אחר אנשים ש"עושים אהבה עם הארץ", אנשים שבווערת אש בראשם וליבם, אנשים שמבקשים להמיר צרות ביופי ולהפריח מעפר שושנים, אנשים שסוד הקסם החלוצי בכלל וסוד הקסם הקיבוצי בפרט, פורט על מיתרי נפשם. כל מי שמעוניין ללמוד איתנו על החלוציות שהייתה ולחשוב ביחד על אתגרי החלוציות בעתיד, מוזמן ליצור קשר ולהצטרף למסע המאתגר הזה. ד"ר אלון גן הוא רכז המחקר ביד טבנקין ומרצה בסמינר הקיבוצים. לפרטים על סדרות, הרצאות, סיורים, ומפגשי לימוד לקיבוצים. ניתן לפנות אל נעמיקה ציון: nomika@migvan.co.il

זאת הקומה בה אנו מבקשים לשמור כל פיסת מידע וייצוג (יומנים, פרוטוקולים, דגלים, סרטים, ועוד ועוד) העוסקים באורח החיים החלוצי. הקומה השנייה היא קומת המחקר. בקומה זו אנו מבקשים לנתח, לחקור ולהמשיג את מאפייני החלוציות לאורך השנים, תוך חיפוש אומנות המינון בין אמפתיה לביקורת, בין טקסט לקונטקסט, בין מיקרו למאקרו, בין מבט מבפנים למבט מבחוץ. הקומה השלישית עוסקת בתיווך הידע, הפצתו והנגשתו לקהלים שונים באמצעות כנסים, סיורים, תערוכות, סדנאות מחקר וימי לימוד. השאיפה לאסוף את הידע (קומת הארכיון) לחקור את הידע (הקומה השנייה) ולהפיץ את הידע (הקומה השלישית) עומדת בליבת הפעילות והייעוד של יד טבנקין. אנו חושבים "שהידיעות על מותו של הקיבוץ היו מוקדמות מדי". עוד רבה הדרך... המאבק על עיצוב "הפירח הקיבוצי" (או על הכנפיים הקיבוציות) הוא תהליך מאתגר

יהושע סובול. "ובוערת אש בראשם" | צילום: ארנה שמר באדיבות יד טבנקין

רחל שפירא. "הצרות כבר מתגבשות ליופי" | צילום: ארנה שמר באדיבות יד טבנקין

היום, אבל חשוב לזכור: יש גם חיידקים בריאים שבמקום למצוא חיסון כנגדם, צריכים לפתח ולטפח את נוכחותם המבורכת. בקרב החלוצים שהקימו את הקיבוצים והיו למגש "המשק והנשק" שבזכותו קמה מדינת ישראל, קינן החיידק הבריא: "תיקון אדם-תיקון חברה-תיקון עולם". חיידק זה חדר לליבם ולמוחם והיה המקור שהזין את עשייתם. החלוציות של אתמול, החלוציות של היום והחלוציות של מחר הוא המוטיב המרכזי המניע את העשייה ביד טבנקין. אנו מבקשים לנוע על הציר הזמן ולבחון את מאפייני החלוציות בעבר, אבל לא פחות חשוב: לשאול, מהי החלוציות בעתיד.

כאילו הצרות כבר מתגבשות ליופי במסכת אבות נכתב: "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". על שלוש קומות (פיזיות ומטאפוריות) יד טבנקין עומד. בקומה הראשונה נמצא הארכיון,

החיידק הבריא

מי שהיה בכנס ביד טבנקין, נפגש עם שיח אחר, עם רוח אחרת. שיח המבקש להציג את הסיפור החלוצי בכלל והסיפור הקיבוצי בפרט כבית, כדרך, כזיכרון, כזהות. יתרה מכך: הן האנשים שדיברו, הן האנשים ששרו, רקדו וניגנו והן הקהל שהגיע לכנס, חשו לרגע את הייעוד שיצחק מאור (אשדות יעקב איחוד) הציב לרכזי התרבות הקיבוציים לפני 60 שנה: "נוכל להגדיר את תפקידם של פעילי התרבות בקבוצה כך: עליהם לשמש 'מיילדים' לנשמה היתירה ולעזור לה לצאת מן הכוח אל הפועל. ... בלי התעלות רוחנית כדבר של קבע בחיינו, בלי חוויה שבקדושה לא נוכל לקיים קבוצה לאורך ימים".

לקראת תום הכנס, עלו אב ובתו מהקיבוץ העירוני מגוון בשדרות לקטע של ספוקן וורד שכותרתו: "טרקטור עם כנפיים" (הרי, גדלנו על הספר "הלו הלו אבא"). הרעיון הזה של "טרקטור עם כנפיים", מתמצת בקליפת אגוז מהות חשובה שמלווה את האתוס הקיבוצי: צריך טרקטור (או לחם) בשביל לחיות וצריך כנפיים (או פרח) כדי שיהיה בשביל מה לחיות.

את שנת ה-50 של יד טבנקין פתחנו לפני כשנה בכנס חגיגי של התנועה הקיבוצית לציון 100 שנה לעין חרוד ו-50 שנה ליד טבנקין. בכנס זה עסקנו בסוד הקסם הקיבוצי. בניסיון לפענח, מה היה "הדלק הרעיוני" שהניע את חלוצי האדם החדש של המהפכה הקיבוצית.

"בזכות" הקורונה, החיידקים הפכו לשחקנים מרכזיים בעיצוב סדר

מה משותף ליהושע סובול, מיכל סנונית, רחל שפירא, רוביק רוזנטל, רן כהן ועמוס ידלין?

א. כולם היו ל"פורצי דרך ומפלסי נתיב" (בפרפרזה על מאיר יערי: "עייפי דרך ומפלסי נתיב") בתחום עיסוקם: סובול בתיאטרון, סנונית בספרות, שפירא בשירה המולחנים, רוזנטל בתרומתו ל"זירה הלשונית", כהן בעשייתו החברתית - פוליטית וידלין בפעילותו הביטחונית. ב. לכולם הקיבוץ הוא מרכיב מרכזי בתבנית נוף זהותם, בשורשי נשמתם. חלקם נולדו בקיבוץ (שפירא בשפיים, ידלין בחצרים, סנונית בעין החורש) חלקם הצטרפו לקיבוץ (סובול לשמיר, רוזנטל לנחשון, כהן לגן שמואל).

ג. כולם דיברו על מקומו של הקיבוץ ביצירתם ובהייהם בכנס לכבוד 50 שנה ליד טבנקין (6.9.22) והמחישו בדבריהם את מה שמרטין בובר הגדיר כ"אי-כישלון למופת". אצל כל הדוברים ניתן היה לשמוע ולראות (הן במילים, הן בשתיקות שבין המילים והן בעיניים), את נוכחותו המבורכת של הגנום הקיבוצי. בשנים האחרונות השיח הציבורי על אודות הקיבוץ מתנהל רובו ככולו על הרצף שבין עוינות לניכור. לרבים בחברה הישראלית, הקיבוץ הפך מנכס לנטל. מהיהלום שבכתר המפעל הציוני לפג תוקף, במקרה הטוב, או אצולה פריוולגית העושקת את "ישראל השנייה" וחולבת את כספי המדינה (הסדר החובות), במקרה הרע.